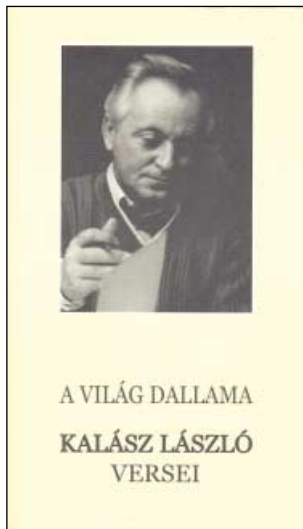

Poszthumusz mini-mítoszok

Kalász László: A világ dallama

Hat esztendeje immár, hogy elhunyt Kalász László, az észak-magyarországi Bódva-völgy költője, aki egy kis borsodi faluban, Szalonnán élte le szinte egész felnőttkorát, s lett egy nemzedék csaknem feledésbe merült legendája. Nemzedéktársai és Hetek-beli költőtársai közül már többen és méltán Kossuth-díjasok: Ágh István, Bella István, Buda Ferenc...

Halála előtt egy évvel, 1998-ban jelent meg tizedik kötete, a Nagy jövő mögöttünk, s most 2005-ben, a miskolci Bíbor Kiadó jóvoltából látott napvilágot – a költő leányának a szerkesztésében és Jánosi Zoltán irodalomtörténész lektorálásával és értő, lényeglátóan tartalmas utószavával – hátrahagyott verseinek poszthumusz kötete: A világ dallama. Nem változtat a már ismert és az évtizedek alatt méltott Kalász László-képen ez a verseskötet, legföljebb még árnyaltabbá teszi azt a képet, amelyet róla eddigi kialakított a korábban a (még)versolvasó közönség és az egyre gyérülő kritikusok kis csapata.

Kalász László a Kalevala költője, balladás magyar lélek, amely már azóta kivesszett nemcsak a lírából, de a közgondolkodásból is. Anakronisztikus: Inkább mitikus, amennyiben elfogadjuk

Cassirer egyik definícióját a mítoszteremtő elméről: „Sohasem passzív módon észlel, tevékenysége nem merül ki a dolgok pusztá szemlélésében. Minden megfigyelése az érzelem és az akarat aktuáiból származik.”

Kalász törzsi költő volt, amennyiben a törzsi szervezet (nemzetségi, nép, nemzet stb.) még hordozza a hagyományokat, a nemzeti sajátosságokat. Vagyis nem divatos, nem européer. Internacionizmusa legföljebb megyehatárokat lépett át, a mára elerdőtlenedő Cserehát „magaslatairól” nem volt tovább érdemes néznie. Ezek az ellenvélemények, ha még valaki szóba hozza a költőt és művészetét. Mintha a magyar kultúra panteonja kicsinyt olyan kalitkára hasonlítana, amelyben a papagájok egyfolytában ismételtetik, hogy „szeretem a hazát”.

Kalász bölcs bohóc volt. Képtelen volt függetleníteni magát életstílusának anarchikus ritmusától. Több mint negyven évig lényegében mindig ugyanarról szólt: a bartóki líramodell és a folklórbá ágyazott szellemi érdeklődés összhangjának lehetőségéről. S aztán megjött a nagy kísértés, a Törvényt beteljesítő Halál is ott motoz utolsó verseinek java részében: „Azt hogy // Meddig élek / nem tudom / nem tudom hogy végső percem miként lesz / fetregő kínban / sár-ravatalon / mocskom harapva / A öngyilkos kezem / Vagy ránc-simultan / Bomlássá nyugodva”. (Azt hogy.)

Ötvenévesen lett nagybeteg, vigasztalannak tűnt számára a jövő, de még 16 esztendőit kapott kegyelmi ajándékként, hogy kiteljesítse költészetét. Utolsó éveiben gyakran volt kórtermek lakója. Rusztiikus, fanyar humora csak néha hagyta cserben, amikor idegei nem engedelmessétek az elmének. Aki ismeri Hrabal utolsó esztendőinek krónikáját, sok rokonítható analógiát vélhet felfedezni Kalász László és a cseh íróóriás sorsa között. (Lehet, hogy az sem véletlen, hogy a cseh próza mesterének kedvenc lírikusa a Kalászhoz is olyan közel álló orosz Jeszenyin, „a falu utolsó költője” volt.)

A poszthumusz kötetre leginkább jellemzőek Jánosi Zoltán megállapításai: „a kelevélző félhosszú vers a Kalász-esztétikában egyszerre jelent stílusimitációt, önstilizációt, intertextuális kapcsolatlétesítést, új poétikai érték- és formakeresésért”, s nem véletlen, hogy a líra folklóreimeit kutató irodalomtudós foglalkozik behatóan eme költészet motívum-gyökereivel is. Cs. Varga István pedig, az eddigi legalaposabb Kalász-monográfus, gyakorlatilag összefoglalta – Költő a Bódva-völgyben címmel – az eddigi Kalász-életművet.

Az évek során, Kalász első kötetének (Szánj meg idő, 1967) megjelenése óta szinte minden fontosat leírtak már róla. Kalász Lászlót a régi hatalom is kedvelte, mert hiányzott belőle az anarchista minden formája. Inkább félreállt, „letörölte”. Vagy viccet csinált mindenből, a patetikum, államánom által szentnek tartott „éreményekből” is. Tehette, ő valóban jóságos és szelíd, csupa szív ember volt, és hitt abban – a sorsa bizonyította: „Itt élne s halnod kell”.

Most lenne 72 éves, még köztünk élhetne és alkothatna. Műve így is egységes egész. A legjobbak mindig ugyanazt írják. Tematikában Kalász poszthumusz kötetét ismerve sem tudunk újat mondani: szerelem, halál, élet, az emberi szerep – mint minden alkotásban évezredek óta – egyéni, a folklórban gyökerező, a már ismert formákat felelevenítő és megújító kifejezése. Nos, a Kalász-oeuvre-je ennyi!

A legenda – ha szűkebb körben is –, de tovább él, bár törí az idő. Az emlékezetben úgy marad meg Kalász László mindenkinek, aki ismerte, mint saját szabadságát soha el nem veszítő, az életet derűs szkepticizmussal szemlélő, időtlen és kortalan alkotó. Egy-egy sora, „beszólásai”, játékos nyelvi szófacsarásai máig közszájon forognak.

Poszthumusz mini-mítoszait, utolsó, post mortem üzeneteit ennek fényében olvashatjuk.

Kaló Béla

Magyarországra kerül a Gara-hagyaték

Rövidesen Magyarországra, az Illyés Alapítvány archívumába kerül a Párizsban élt műfordító–író Gara László irodalmi hagyatéka. A francia–magyar irodalmi és művészeti kapcsolatok szempontjából igen nagy értékkel bíró dokumentumok a párizsi Egyetemközi Magyarságkutató Központ, a Párizsi Magyar Intézet és az Illyés Alapítvány együttműködésének köszönhetően kerülnek Gara László szülőföldjére.

Gara László /1904–1966/ műfordító, író és publicista 1924-ben érkezett Párizsba. Újságíróként dolgozott, valamint – a magyar irodalom iránti szenvedélyes elkötelezettségének első megnyilvánulásaként – francia nyelvű magyar költészeti antológiát szerkesztett 1927-ben, amelynek történetét Antológia születik c. írásában /in. Az ismeretlen Illyés, Occidental Press, Washington, 1965/ örökítette meg. 1945-től 1952-ig az MTI párizsi tudósítója volt, azonban visszahívták, s utána nem engedték vissza: francia családját csak 1956-ban láthatta újra. Haláláig az Irodalmi Újság munkatársa volt.

A magyar irodalom XX. századi számos remekműve Gara Lászlónak köszönhetően olvasható francia nyelven. A magyar költészet antológiája c. élete legnagyobb vállalkozásaként számon tartott kötet 1962-ben Cs. Szabó László tanulmányával jelent meg. Az antológiában megjelent műveket a legkiválóbb francia költők fordításában közölte. Gara László életét a magyar irodalom franciaországi terjesztésének, ismertségének és elismertségének szentelte, barátai közé tartozott a magyar és francia irodalmi élet legjava. Hagyatéka ezáltal igen értékes információkkal és ritkaságokkal szolgálhat a magyar–francia kulturális kapcsolatok kutatóinak.

Az Illyés Alapítvány és a Párizsi Magyar Intézet megállapodtak a hagyaték kezelőjével, a párizsi Egyetemközi Magyarságkutató Központ /Université Paris III – La Nouvelle Sorbonne – CIEH/ vezetőjével, hogy ezt a XX. századi magyar–francia irodalmi kapcsolatok szempontjából rendkívül fontos és értékes anyagot átadják az Illyés Alapítványnak. A hagyaték Magyarországra kerülése igen fontos, eddig hozzáférhetetlen adalékokkal egészítheti ki az irodalmi kutatásokat.

A Párizsi Magyar Intézet közreműködésével korábban 2004-ben a ritka értékeket tartalmazó André Kosztolányi-könyvtár került Magyarországra, melynek egy része azóta az Országos Széchényi Könyvtár, oktatásban jól felhasználható része pedig a Sapientia Erdélyi Tudományegyetem könyvtárát gazdagítja.